

CCPE(2020)2

Strazburg, 19 Kasım 2020

AVRUPA SAVCILARI DANIŞMA KONSEYİ (CCPE)

15 (2020) Sayılı CCPE Görüş'ü:

Özellikle Salgın(Pandemi) Gibi Olağanüstü Durumlarda Savcıların Rolü

I. Giriş: Görüş'ün amacı ve kapsamı

1. Avrupa Savcılar Danışma Konseyi (CCPE), Bakanlar Komitesi tarafından kendisine verilen görev tanımına uygun olarak, özellikle salgın(pandemi) gibi olağanüstü durumlarda savcıların rolüne ilişkin bu Görüş'ü hazırlamıştır.
2. Adaletin işleyişinde hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını gözetken etkili ve özerk bir savcılık hizmeti, demokratik bir devletin temel dayanaklarından biridir. Savcılar hukukun üstünlüğünü geliştirme ve güçlendirme sorumluluğunun doğasında savcılar için büyük zorluklar içeren birçok yönü vardır. Bu zorluklar, özellikle olağanüstü durumlarda büyük bir özveri gerektirir.
3. Venedik Komisyonu, olağanüstü hali, bir ülke için ciddi anlamda tehdit oluşturan olağanüstü bir duruma karşılık olarak ve bu durumun üstesinden gelmek amacıyla yürütme erkine olağanüstü yetkilerin verildiği ve istisnai kuralların uygulandığı geçici bir durum olarak tanımlamaktadır. Buna örnek olarak, doğal afetler, toplumsal ayaklanmalar, salgın hastalıklar, büyük kitlesel terör saldırıları, ekonomik kriz, savaş ve askeri tehditler verilebilir¹.
4. Bu durumu göz önünde bulunduran ve savcılarının çalışmalarına ve sorumluluklarına ilişkin zorlukların yukarıda belirtilen tüm olağanüstü durum örnekleri bağlamında

¹ Bkz. Venedik Komisyonunun Olağanüstü Hallerde Demokrasiye, İnsan Haklarına ve Hukukun Üstünlüğüne Saygı Konusundaki Düşünceleri, Strazburg, 26 Mayıs 2020 (CDL-PI (2020) 005rev), 5. paragraf.

büyük bir özveri gerektirdiğini düşünen CCPE, aşağıda açıklanan nedenlerden ötürü bu Görüş'te 2020'de ilan edilen COVID-19 salgını bağlamında savcılarının rolüne odaklanmak istemektedir. Bununla birlikte, ilgili uluslararası ve anayasal hükümler ışığında, bu Görüş ayrıca genel olarak olağanüstü durumlarda savcılarının rolünü² de kapsamaktadır ve içeriği gelecekteki benzer durumları kapsayacak şekilde genişletilebilir ve uygulanabilir.

5. COVID-19 salgını, yüzyılı aşkın süredir yaşanan krizlerden farklı olarak küresel çapta bir sağlık krizine – bir halk sağlığı olağanüstü haline – neden olmuştur. Salgınla mücadelede dünyada eşi benzeri görülmemiş olan bu durum, savcılık hizmetleri için de yine eşi benzeri görülmemiş zorluklar ortaya çıkarmıştır. Salgın; toplumların, hükûmetlerin, toplulukların, ailelerin ve bireylerin yaşamlarını, geçim kaynaklarını ve yaşam standartlarını büyük ölçüde etkilemiştir. Ancak, kısıtlayıcı önlemlerin etkisi en savunmasız ve kırılabilir gruplar tarafından çok daha fazla hissedilmiştir. Sosyal mesafenin korunması ve kapanma önlemlerini uygulama ihtiyacı, birçok durumda mahkemelerin ve savcılık hizmetlerinin işleyişinin aksamasına, yargılamalarda gecikmelere neden olmuş ve usule ilişkin süre sınırlarını (örneğin, tutuklu yargılanmayla ilgili olan) etkilemiştir. Ayrıca, hukuki yardımın ve kamu hizmetlerinin askıya alınmasına veya azaltılmasına da yol açmıştır. Bu tedbirler uluslararası işbirliğini de önemli ölçüde etkilemiştir. Çoğu zaman bu salgın, sonuç olarak, enfekte olmuş veya muhtemelen enfeksiyon sonucu hayatını kaybetmiş olan savcıları ya da savcılık personelini değiştirme ihtiyacını da doğurmuştur.
6. Savcılarının salgın sırasında öğrendikleri ve gelecekteki diğer olağanüstü durumlarda da uygulanabilecek başlıca ders, gerektiğinde üye devletlerde Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Koruma Sözleşmesi'ni (bundan böyle "AİHS" olarak anılacaktır) uygulayarak görevlerini etkin bir şekilde yerine getirme kabiliyetlerinin salgın sırasında – tam anlamıyla – sınındığı ve sonrasında da (veya iyileşme döneminde) sınınmaya devam edeceğidir.
7. Salgın gibi olağanüstü durumların bir sonucu olarak getirilen kısıtlamalar, yalnızca AİHS tarafından korunan medeni ve siyasi hakları değil, aynı zamanda sağlık çalışanları gibi belirli gruplara ve ırksal ve etnik azınlıklara karşı olası ayrımcılığa yol açan ekonomik, sosyal ve kültürel hakları da etkileyebilir. Bu ayrımcılık ise; nefret söylemi, ırkçılık, yabancı düşmanlığı, mültecilere ve sığınmacılara saldırı ve bunların zorla geri gönderilmesi, yabancılara ve göçmenlere kötü muamele, cinsel ve cinsiyete dayalı şiddet, kadınlara ve çocuklara yönelik şiddet dâhil aile içi şiddet ile sonuçlanabilir³.
8. Savcılar, görevlerine rehberlik eden kanunilik, orantılılık, eşitlik ve ayrımcılık yapmama gibi en temel ilke ve gereklilikleri hayata geçirme ve tedbirlerin yeterliliği, gerekliliği ve süresinin değerlendirilmesi gibi konularda ikilemlerle karşı karşıya

² Bkz. bu Görüş'ün II. Bölümü.

³ CCPE, bu bağlamda üye devletlerin ankete verdikleri yanıtlara dayanarak bu Görüş'ü hazırlamıştır; yanıtların yanı sıra bunların derlemesine bkz. (7 Ekim 2020 tarihli CCPE(2020)1 belgesi). Ayrıca bkz. <https://www.coe.int/en/web/ccpe/the-role-of-prosecutors-in-emergency-situations-in-particular-when-facing-a-pandemic>.

kalabilirler. Bu kavramlar sadece normal zamanlarda gerekli olmakla kalmayıp, aynı zamanda örneğin halk sağlığı alanında insan haklarının askıya alındığı veya kısıtlandığı durumlarda kilit öneme sahiptir.

9. Böylelikle savcılar, çalışmalarını sırasında kamu sağlığı olağanüstü durumu kapsamında alınan tedbirlerin insan hakları ihlalleri için bir bahane olarak değil, insanları korumak için kullanıldığından ve yeni yasal tedbirlerin insan hakları yükümlülüklerine sıkı sıkıya bağlı kalınarak uygulandığından emin olma zorluğuyla karşı karşıya kalmışlardır.
10. Dolayısıyla, bu Görüş'ün amacı, fonksiyonel özerkliklerine müdahale edilmeden savcılık hizmetlerinin, özellikle COVID-19 salgını gibi olağanüstü durumlar bağlamında ve sonrasında hukukun üstünlüğüne ve insan haklarına saygı çerçevesinde görevlerini en yüksek kalite ve verimlilikle nasıl yerine getirebileceklerini belirlemektir.
11. CCPE'nin daha önceki Görüşlerinde de vurguladığı gibi, Avrupa Konseyi Üyesi Devletler, savcılık hizmetleri de dâhil olmak üzere farklı hukuk sistemlerine sahiptir. CCPE, bu farklılıkların her birine saygı duymaktadır. Bu nedenle, mevcut Görüş'te tartışılan unsurların tamamı tüm üye devletleri ilgilendirmeyebilir. Bununla birlikte, bu Görüş, özellikle, savcılarının çalışmalarında hukuka aykırı veya usulsüz herhangi bir müdahaleden kaçınarak tüm faaliyetlerinde en yüksek kaliteyi tutturma ve hukuka ve insan haklarına tam saygı çerçevesinde en zorlu koşullar altında bile olabildiğince verimli çalışma endişelerini ele almaktadır.
12. Bu Görüş; AİHS'nin⁴ ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (bundan böyle AİHM olarak anılacaktır) ilgili içtihadının yanı sıra Bakanlar Komitesinin Savcılığın Ceza Adaleti Sistemindeki Rolüne İlişkin Rec(2000)19 No.lu Tavsiye Kararı ile Savcılarının Ceza Adaleti Sistemi Dışındaki Rolüne İlişkin Rec(2012)11 No.lu Tavsiye Kararı da dâhil olmak üzere Avrupa Konseyinin diğer belgeleri esas alınarak hazırlanmıştır.
13. Bu Görüş aynı zamanda daha önceki CCPE görüşlerini ve özellikle de şu görüşleri esas almıştır: Kovuşturmaya Alternatiflere ilişkin 2 (2008) sayılı Görüş, Savcılık Hizmetlerinin Ceza Hukuku Alanı Dışındaki Rolüne ilişkin 3 (2008) sayılı Görüş, Savcılık ve Çocuk Adaletine ilişkin 5 (2010) sayılı Görüş, Savcılar ile Cezaevi İdaresi Arasındaki İlişkilere ilişkin 6 (2011) sayılı Görüş, Savcılık Hizmetlerinin Araçlarının Yönetimine ilişkin 7 (2012) sayılı Görüş, Savcılar ile Medya Arasındaki İlişkiler hakkında 8 (2013) sayılı Görüş, "Roma Şartı" da dâhil olmak üzere Savcılara İlişkin Avrupa Normları ve İlkeleri hakkında 9 (2014) sayılı Görüş, Ceza Soruşturmalarında Savcılarının Rolüne ilişkin 10 (2015) sayılı Görüş, Terörizmle ve Ciddi ve Organize Suçlarla Mücadele Dâhil Olmak Üzere Savcılarının Çalışmalarının Kalitesi ve Etkinliğine ilişkin 11 (2016) sayılı Görüş, Savcılarının Bağımsızlığı, Hesap Verebilirliği ve Etiğine ilişkin 13 (2018) sayılı Görüş. Bu Görüş hazırlanırken esas alınan diğer belgeler şunlardır: CCJE (Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi) Başkanının COVID-19 Salgını

⁴ Bu bağlamda, Eylül 2020'de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Basın Birimi tarafından hazırlanan ve özellikle ilgili AİHM davalarının bir listesini içeren "Olağanüstü Hallerde İstisnalar" başlıklı bilgi notuna bakınız (https://www.echr.coe.int/documents/fs_derogation_eng.pdf). Bu bilgi notunun 2. sayfasında, "Gerçekler ve rakamlar" başlığı altında, salgın nedeniyle bugüne kadar AİHS'nin 15. maddesine başvuran Avrupa Konseyi üyesi devletlerin sayısı da belirtilmektedir.

Sırasında ve Sonrasında Hâkimlerin Rolüne İlişkin 24 Haziran 2020 tarihli Beyanı: Dersler ve Zorluklar, Venedik Komisyonu'nun Olağanüstü Durumlarda İnsan Haklarının Korunmasına İlişkin Görüşü (2006), Venedik Komisyonunun Olağanüstü Hâllerde Demokrasiye, İnsan Haklarına ve Hukukun Üstünlüğüne Saygı Konusundaki Düşünceleri (2020), Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Olağanüstü Durumlarda İnsan Haklarının Korunmasına İlişkin 1659 (2009) No.lu Kararı.

14. Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Suçluların Islahına İlişkin Sekizinci Kongresi (Havana, Küba, 27 Ağustos - 7 Eylül 1990) tarafından kabul edilen Savcıların Rolüne İlişkin Kılavuz İlkeler ile Uluslararası Savcılar Birliği (IAP) tarafından 1999 yılında kabul edilen Savcıların Mesleki Sorumluluk Standartları ile Temel Görevleri ve Hakları Bildirisi de dikkate alınmıştır⁵.

II. Olağanüstü durumlara ilişkin uluslararası ve anayasal hükümler ile bunların savcıların çalışmaları üzerindeki etkileri

15. Kendi sınırları dâhilinde olağanüstü durumların ortaya çıkması halinde üye devletler, usulüne uygun olarak onayladıkları antlaşmaların uluslararası hükümlerini uygular. Örneğin, AİHS'nin 15. maddesine göre, ulusun varlığını tehdit eden olağanüstü dönemlerde üye devletler, durumun kesin olarak gerektirdiği ölçüde ve uluslararası hukuktan kaynaklanan diğer yükümlülükleriyle çelişmemesi koşuluyla Sözleşme'de öngörülen yükümlülüklerle aykırı tedbirler alabilir. Aynı durum, Birleşmiş Milletler Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (ICCPR) için de geçerlidir (madde 4)⁶.
16. Her ne kadar olağanüstü hal ilan etmek için ortak kabul gören yeknesak bir model bulunmasa da ve bu modelin gerçek kapsamını ve gerekçesini fiili durum belirleyecek olsa da, Anayasalarda veya üye devletlerin ilgili kanunlarında belirtilen bu uluslararası belgelere ve hükümlere göre, olağanüstü hal ilan etmenin bir ön koşulu da, olağan mevzuatın sağladığı yetkilerin olağanüstü halin üstesinden gelmek için yeterli olmayışıdır. Bu nedenle, herhangi bir olağanüstü halin nihai amacı, devletin olağanüstü halin üstesinden gelmesi ve mümkün olan en kısa sürede normal duruma dönmesi olmalıdır⁷.
17. CCPE, üye devletlerde olağanüstü hal ilan etmek için çeşitli prosedürler olduğunu belirtmektedir: Bazı devletler anayasaya veya olası olağanüstü durumları öngören normal mevzuata dayanarak olağanüstü hal ilan ederken, bazıları da resmî olarak olağanüstü hal ilan etmeden bir takım olağanüstü tedbirleri yürürlüğe koymaktadır⁸. Her

⁵ Ayrıca bkz. INTERPOL. COVID-19 Salgını. Hukuki Yaptırım Rehberi, 26 Mart 2020; Suçun Önlenmesi ve Polisin Korunması: INTERPOL'ün COVID-19 küresel tehdit değerlendirmesi, 6 Nisan 2020; COVID-19 Bağlamında Yolsuzluk Riskleri ve Yararlı Yasal Referanslar: doc. Greco (2020) 4, 15 Nisan 2020).

⁶ Bkz. İnsan Hakları Komitesi tarafından 24 Nisan 2020'de kabul edilen CCPR/C/128/2 sayılı belge: "Covid-19 Salgını Nedeniyle Sözleşme'den Muafiyetlere İlişkin Beyanat" (<https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CCPR/COVIDstatementEN.pdf>).

⁷ Bkz. Venedik Komisyonunun Olağanüstü Durumlarda Demokrasiye, İnsan Haklarına ve Hukukun Üstünlüğüne Saygı Konusundaki Düşünceleri, Strazburg, 26 Mayıs 2020 (CDL-PI(2020)005rev), 5. paragraf.

⁸ Bkz. Venedik Komisyonunun Olağanüstü Durumlarda Demokrasiye, İnsan Haklarına ve Hukukun Üstünlüğüne Saygı Konusundaki Düşünceleri, Strazburg, 26 Mayıs 2020 (CDL-PI(2020)005rev), 22. paragraf.

hâlikârda, AİHS'de belirtilen haklardan feragat edilmeden önce resmî bir açıklama yapılması beklenmelidir.

18. CCPE, ayrıca, AİHS'e göre olağanüstü tedbirlerin üye devletlerin uluslararası hukuk kapsamındaki diğer yükümlülükleriyle çelişmemesi gerektiğini ve bu bağlamda, tüm Avrupa Konseyi üye devletlerinin taraf olduğu ICCPR'nin varlığı resmi olarak ilan edilmesi gereken genel bir olağanüstü hâle atıfta bulunduğunu belirtmektedir⁹. Bu olağanüstü hâlin varlığı resmen ilan edilmelidir, ancak bu tür resmî bir ilan üye devletlerde farklı sonuçlara yol açabilir.
19. Ayrıca, olağanüstü önlemler insan hakları yükümlülüklerine saygı göstermeli ve halk sağlığı olağanüstü halinin insan hakları ihlalleri için bir bahane olarak kullanılmamasını sağlamalıdır. Ulusal güvenlik veya kamu güvenliği (veya her ikisi) ile temel hak ve özgürlüklerden yararlanma arasında bir denge kurulmalıdır¹⁰.
20. Olağanüstü durumlarda önlem alınmasını düzenleyen mevzuat, öncelikle tüm sert çekirdek haklara, yani hiçbir koşulda etkilenemeyecek haklara saygı göstermelidir¹¹¹².
21. Diğer hak ve özgürlükleri etkileyen mevzuat; her şeyden önce, hukukun üstünlüğünün kapsayıcılığı ilkesine ve gereklilik, yeterlilik, eşitlik ve ayrımcılık yapmama, orantılılık, geçicilik, etkili denetim (parlamento ve yargı), olağanüstü hal mevzuatının öngörülebilirliği ve devlet kurumları arasında sıkı işbirliği ilkelerine dayanmalıdır.¹³
22. Bu; temel hak ve özgürlükleri gerekli kısıtlayıcı önlemlerle dengelemek ve böylece savcıların ve savcılık personelinin verimli çalışma koşullarını geliştirmek suretiyle de

⁹ Bkz. ICCPR'nin 4 (1) maddesi.

¹⁰ Bkz. Venedik Komisyonu'nun Olağanüstü Hallerde İnsan Haklarının Korunmasına İlişkin Görüşü (17-18 Mart 2006 tarihlerinde Venedik'te yapılan 66. genel kurul toplantısında kabul edilmiştir).

¹¹ Bkz. Eylül 2020'de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Basın Birimi tarafından hazırlanan "Olağanüstü Hallerde Muafiyetler" başlıklı bilgi notu (https://www.echr.coe.int/documents/fs_derogation_eng.pdf). AİHS'in 15. maddesinin 2. fıkrası; hukuka uygun savaş fiilleri, işkence ve insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya cezaların, köleliğin ve zorla çalıştırmanın yasaklanması ve "kanunsuz ceza olmaz" kuralının çerçevesi dışında, yaşam hakkına yönelik herhangi bir istisnayı yasaklar. Aynı şekilde, Sözleşme'nin 6 No.lu Protokolünün 1. maddesi (barış döneminde ölüm cezasının kaldırılması), Sözleşme'nin 13 No.lu Protokolünün 1. maddesi (her koşulda ölüm cezasının kaldırılması) ve Sözleşme'nin 7 No.lu Protokolünün 4. maddesi (aynı suçtan iki kez yargılanmama ve cezalandırılmama hakkı) ihlal edilemez. Bir salgın ile ilgili olarak, "rıza olmaksızın herhangi bir tıbbi veya bilimsel deneye tabi tutulmama" özgürlüğü önemlidir.

¹² 24 Nisan 2020 tarihinde İnsan Hakları Komitesi tarafından kabul edilen CCPR/C/128/2 sayılı ve "Covid-19 Salgını Bağlamında Sözleşme'den Muafiyet Beynamesi" başlıklı belgeye bakınız: "Taraf devletler, ayrımcılık yaparak ya da uluslararası hukuk ve hiçbir istisnaya izin verilmeyen diğer uluslararası insan hakları sözleşmeleri kapsamında üstlendikleri diğer yükümlülükleri ihlal edecek şekilde olağanüstü durum yetkilerini kullanamaz veya istisnai tedbirler uygulayamaz. Aynı şekilde taraf devletler, Sözleşme'nin dokunulmaz hükümlerine veya yukarıdaki hükümlerde belirtilen dokunulmaz hakları korumak ve olağanüstü hallerde bile hukukun üstünlüğüne ve kanunilik ilkesine – mahkemeye erişim hakkı, adil yargılanma hakkı ve mağdurların etkili bir hukuk yoluna başvurma hakkı dâhil – saygıyı sağlamak için gerekli olan haklara da aykırı davranamaz. Sözleşme'nin dokunulmaz hükümleri şunlardır: Madde 6 (yaşam hakkı), Madde 7 (işkence veya zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya cezaların veya rıza olmaksızın tıbbi veya bilimsel deneylerin yasaklanması), Madde 11 (sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesi nedeniyle hapis cezası), Madde 15 (ceza hukuku alanında kanunilik ilkesi), Madde 16 (herkesin kanun önünde kişi olarak tanınması) ve Madde 18 (düşünce, vicdan ve din özgürlüğü).

¹³ Bkz. Venedik Komisyonu'nun Olağanüstü Durumlarda Demokrasiye, İnsan Haklarına ve Hukukun Üstünlüğüne Saygı Konusundaki Düşünceleri, Strazburg, 26 Mayıs 2020 (CDL-PI (2020) 005rev), 6-16. paragraflar.

olağanüstü halin sonuçlarıyla yüzleşmek, gelecekteki olağanüstü hallere hazırlanmak ve acil zorlukların üstesinden gelmek için yeni yollar bularak çatışan hakları ve çelişik durumları ele almak için elzemdir.

23. Olağanüstü hal tedbirlerinin kabulünde, üye devletin topraklarının hangi bölgesine, ne kadar süreyle uygulanacağını ve – en önemlisi – olağanüstü durumun ne zaman ve nasıl sona ereceğini (örneğin, gün batımı hükümleri-zaman sınırlaması da dâhil) açıkça belirtmelidir¹⁴.
24. Üye devletlerdeki sistem ve çerçevelerin çeşitliliğine dikkat çekmekle birlikte CCPE, yukarıda belirtilen ilkeler çerçevesinde Avrupa ülkelerindeki olağanüstü durumlara dair tek tip bir yaklaşım benimsemenin özellikle yararlı olacağı görüşündedir.
25. Savcılıkların olağanüstü durumlarda faaliyet göstermek zorunda kalacağı, uluslararası belgelerle ve ulusal mevzuatla bütünleştirilmiş yasal çerçeve budur. Bu nedenle savcılar, temel hak ve özgürlüklerin özellikle kısıtlayıcı önlemlerden etkilendiği durumların ve senaryoların farkında olmalıdır. Bu tür kısıtlamaların kötüye kullanılmasını önlemek ve dokunulmaz hakların herhangi bir şekilde – *de facto* olarak dâhil – kısıtlanmasını engellemek için, gerektiğinde gayriresmî olanlar da dâhil olmak üzere basit ve etkili şikâyet usulleri oluşturulabilir, çünkü özellikle sağlık nedenlerinden ötürü faaliyetlerinin azalması nedeniyle mahkemelere erişim zor olabilir.

III: Olağanüstü durumlarda savcılık hizmetlerinin ve savcılarının olağan görevlerini yerine getirmesi

A. Savcılık hizmetlerinin ve savcılarının ceza hukuku alanındaki görevlerini yerine getirmesi

26. Nasıl ki özellikle olağanüstü durumlarda insan haklarının korunması için mahkemeye ve etkili bir hukuk yoluna erişime ilişkin olarak mahkeme sisteminin bütünlüğü, yetkileri, bağımsızlığı ve tarafsızlığı korunmalı ise, olağanüstü bir durumda adalet sisteminin işleyişini sağlamanın tek yolu olarak savcılığın ve savcılık teşkilatının bütünlüğü de aynı mantık uygulanarak korunmalıdır¹⁵.
27. CCPE, hukukun üstünlüğünün adil, tarafsız ve etkili adalet yönetimi ile güvence altına alınmasının toplumun yararına olduğunu vurgulamıştır. Savcılar ve hâkimler, yargılamanın her aşamasında bireysel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınmasını sağlamalıdır. Bu, sanıkların ve mağdurların temel haklarına saygıyı da içerir¹⁶.

¹⁴ Zaman sınırlaması hükmü, kanunla uzatılmadıkça belirli bir süre sonra otomatik olarak sona ereceğine dair bir hükümdür.

¹⁵ Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Olağanüstü Durumlarda İnsan Haklarının Korunmasına İlişkin 1659 (2009) No.lu Kararında belirtildiği üzere.

¹⁶ Demokratik bir toplumda hâkimler ile savcılar arasındaki ilişkiler hakkında CCPE'nin 4 (2009) sayılı ve Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi'nin (CCJE) 12 (2009) sayılı Ortak Görüşü'ne bakınız (Bordeaux Bildirgesi dâhil, 1. Bölümü).

28. Olağanüstü bir durumda savcılık hizmetlerinin belirli işleyiş biçimleri ve müdahalelerine gelince¹⁷, mahkemeler gibi savcılıklar da acil meseleleri ele almak ve hatta bazı acil olmayan davaların ertelenebildiği bir zamanda bile sanıkların ve mağdurların salgın durumunda olduğu gibi hastalıktan yeterince korunmasını sağlamak için sürekli faal tutulmalıdır¹⁸.
29. Savcılık hizmetlerinin işleyişinin, tıpkı mahkemelerinki gibi, olağanüstü durumun dayattığı koşullara uyum sağlaması gerektiği açıktır. Avrupa Konseyine üye devletlerin yargı sistemlerinde yeni teknolojilerin geliştirilmesi ve video konferans sistemlerinin aşamalı olarak giderek iyileştirilmesi, tanıkların, bilirkişilerin ve sanıkların soruşturmanın veya yargılamanın yapıldığı üye devlet¹⁹ içinde farklı yerlere gitmelerine gerek kalmadan dinlenmesini sağlamak için yeni olanaklar yaratmıştır²⁰.
30. Açıktır ki Avrupa'daki²¹ bazı örneklerin de gösterdiği gibi bu yaklaşım, savcılıkların ve mahkemelerin işleyişindeki kısıtlamaları engellediği ya da azalttığı için olağanüstü hallerde daha çok ilgi çekebilir. Enfeksiyona karşı güvenliği sağlarken ve tüm tarafların katılımına olanak tanıyan bir duruşmaya imkân sağlarken amaç, uzaktan yargılamanın ve duruşmanın savcılıktaki ve mahkemedeki genel uygulamalara mümkün olduğunca benzer şekilde yapılmasını sağlamak olmalıdır.
31. AİHM içtihadında, mahkemeye fiziksel olarak katılmamanın ille de adil yargılanma hakkının ihlali anlamına gelmediğini kabul etmiştir. Mahkeme, AİHS'in²² 6. maddesine saygı göstermenin bir yolu olarak video konferans yoluyla duruşmaya katılmayı öngören birkaç uluslararası hukuk belgesine işaret etmiş ve video konferans kullanımıyla ilgili çeşitli kararlar almıştır²³.
32. CCPE, mahkemelerde video konferans düzenlenirken tüm katılımcıların menfaatlerine, özellikle de savunma haklarının korunmasına gereken özen gösterilmesi gerektiğini vurgulamak ister.

¹⁷ Portekiz örneğinde, Ombudsman gibi Başsavcılık da, kanunilik ilkesini ve vatandaşların haklarını savunmak için tüm olağanüstü hal boyunca sürekli faaliyet halindedir (44/86 sayılı kanunun 18. ve 2. maddeleri).

¹⁸ Portekiz örneğinde olduğu gibi (bkz. Portekiz'de 44/86 sayılı kanunun 22. maddesi).

¹⁹ Örneğin İrlanda'da, usulle ilgili yapılan anlaşmaların kabul edilmesini sağlamak için mahkemelerde e-posta yoluyla bildirim sistemi getirilmiştir.

²⁰ Elbette, *habeas corpus* vakasında olduğu gibi fiziksel mevcudiyetin gerekli olabileceği bazı durumlar hariç.

²¹ Bkz. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Medeni ve İdari Hukuk Davalarında Elektronik Delillere İlişkin Kılavuz İlkeleri (30 Ocak 2019'da kabul edilmiştir, CM(2018)169-add1final); bkz. ayrıca, salgın sırasında ve sonrasında mahkemelere video konferans yoluyla uzaktan erişim dâhil olmak üzere adalete erişime dair CEELI/ODIHR tarafından internet üzerinden yapılan ortak seminerler: <https://ceeliinstitute.org/webinars/>. Ayrıca, örneğin İtalya'da mafya şüphelileri aleyhinde açılan davaların güvenliği nedeniyle, 1992'de ceza davalarında video konferans sistemi uygulamaya konmuştur. Bu düzenleme 1998'de önemli ölçüde genişletildi. Almanya, duruşmaya fiziksel olarak katılmaları halinde hayati tehlikeye maruz kalabilecek tanıkların video konferans vb. yolla dinlenmesi için düzenleme yapmıştır.

²² Bkz. AİHM *Marcello Viola/İtalya* davası – 5 Ekim 2006 (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-77246>).

²³ Bkz. AİHM *Marcello Viola/İtalya* davası – 5 Ekim 2006 (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-77246>); *Sakhnovskiy/Rusya* davası, Büyük Daire – 2 Kasım 2010 (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101568>); *Repashkin/Rusya* davası (No. 2), 16 Aralık 2010 (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-102282>); *Vladimir Vasilyev/Rusya* davası – 10 Ocak 2012 (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-108478>); *Yevdokimov ve Diğerleri / Rusya* davası – 16 Şubat 2016 (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-160620>); *Gorbunov ve Gorbachev/Rusya* davası – 1 Mart 2016 (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-160993>); *Sakhnovskiy/Rusya* davası, 27 Kasım 2018 (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187831>).

33. Mahkeme oturumlarının internet üzerinden yayınlanmasıyla ilgili olarak, normal koşullarda web üzerinden yayın, daha geniş bir izleyici kitlesine ulaşmak ve kamusal hayatın mahkemelerin ilgilendiği yönlerine daha fazla ilgi gösterilmesini sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Aynı şekilde, olağanüstü bir durum söz konusu olduğunda web üzerinden yayın yapmanın yalnızca sivil katılım için değil, adaletin aleni bir şekilde ve kamuya açık olarak uygulandığını özellikle göstermek için de haklı gerekçeleri vardır.
34. Olağanüstü bir durum nedeniyle yargılama usulüne ilişkin süre sınırlarının herhangi bir şekilde askıya alınması veya uzatılması kanunda açıkça belirtilmeli, olağanüstü durumun süresiyle orantılı olmalı ve yargılamalara ilişkin makul süre gereklerine hanel getirmemelidir (acil davalar veya özellikle dokunulmaz haklarla ilgili olarak önemli insan hakları meselelerinin söz konusu olduğu davalar hariç²⁴). Buna ek olarak, süre sınırlarının adil yargılanma haklarını ihlal edebilecek kadar azaltılmasından da kaçınılmalıdır.
35. Savcılık hizmeti bünyesinde merkezi, bölgesel ve yerel düzeyde kriz müdahale ekipleri oluşturulabileceği gibi, üye devletlerde savcılarının belirli durumlara uyumunu amaçlayan diğer örgütsel müdahaleler de öngörülebilir. Savcılık hizmetleri; tüm savcılara uyum sağlama ihtiyacına ilişkin mesaj iletmeli, yeni koşullar ve yeni tedbirler konusunda farkındalık yaratmalıdır.
36. Her üye devletteki savcılık sistemine uygun olarak, merkezi düzeydeki savcılık makamı tarafından, özellikle olağanüstü durumlarda hem savcılık içinde hem de dışında işbirliği mekanizmalarını vurgulayan kılavuz ilkeler yayımlanmalıdır. Savcılık hizmetlerinin örgütsel yapısı nedeniyle merkezi düzeyde kılavuz ilkeler mümkün değilse, en azından farklı savcılıklardaki yönergelerin kendi aralarında tutarlı olmasına gayret edilmelidir. İlgili devletlerdeki savcılardan ve savcılık hizmetlerinden kanun ve yönetmeliklerin uygulanmasında yeknesaklık beklenmektedir.
37. Olağanüstü durumlarda kolluk kuvvetleri, soruşturma ve denetim organları, mahkemeler, sağlık kuruluşları, kitle iletişim araçları, savcı meslek birlikleri ve diğer sivil toplum kuruluşları gibi kurumlarla da özel işbirliği ve koordinasyon mekanizmaları ve usulleri oluşturulabilir. İşbirliği ve koordinasyonla ilgili bu düzenlemeler, normal bir durumda savcılık hizmetleri ile irtibat halinde olması gerekmeyen personeli ve diğer ilgili kurumları da içerebilir.
38. Soruşturma yürütülürken ya da polis ve diğer soruşturma makamları tarafından yürütülen soruşturmalar denetlenirken, olağanüstü bir durum bağlamında insan hak ve özgürlüklerinin korunup korunmadığı büyük bir dikkatle takip edilmelidir. Burada savcılık hizmetlerine genişletilmiş bir yetki verilmesi değil, mevcut yetkilerin bu gibi durumlarda en etkin şekilde kullanılması öngörülmektedir.

²⁴ Örneğin Portekiz'de 13 Mart 2020 tarihli ve 10-A/2020 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, 19 Mart 2020 tarihli ve 1-A/2020 sayılı Kanun ve 6 Nisan 2020 tarihli ve 4-A/2020 sayılı Kanun.

39. Bu bağlamda, mağdurlar, tanıklar ve diğer savunmasız hassas gruplar etkili bir şekilde korunmalı ve/veya onlara yardım edilmeli ve sanıkların haklarına ceza yargılaması boyunca saygı gösterilmelidir. Savcılık hizmetleri ve savcılar, olağanüstü hal tedbirlerinin temel insan hak ve özgürlüklerine olması gerekenden daha fazla müdahale edip etmediğini özellikle izlemelidir.
40. Bu istisnai durumlarda, savcılar ve savcılık hizmetleri, genel olarak kovuşturmayaya ve özellikle de tutuklu yargılamaya alternatiflerin kullanılması olasılığını araştırmak için özellikle çaba göstermelidir. Arabuluculuk, olağanüstü hal sonucunda ortaya çıkabilecek etkilerle yüzleşmek için bir başka alternatif olabilir²⁵.
41. Olağanüstü halin suç işleme üzerinde önemli bir etkisi olabilir. Örneğin, karantina veya kapanma önlemleri nedeniyle bazı suç türlerinin azalmasına yardımcı olabilir. Suçluluk için yeni eğilimler veya belirli suçların (aile içi şiddet ve olağanüstü hal nedeniyle tahsis edilen fonlarla ilgili ekonomik ve mali suçlar gibi) işlenmesi için koşullar yaratarak veya yeni suç türlerine yol açarak (kapanma veya sokağa çıkma yasağı tedbirlerinin ihlali gibi) ya da bunların işlenmesini kolaylaştırarak, suç oranını artırabilir de. Bu durum birçok zorluğa yol açar ve savcılık hizmetlerinin ve savcılarının acil davalarla veya olağanüstü halle ilgili davalarla ilgili gerekirse kovuşturma başlatmaya özen göstermelerini ve gerekli önlemleri almalarını gerektirir. Örneğin bu davalar; kolluk kuvvetlerine itaatsizlik veya sağlık personeline tıbbi atıkları yasadışı veya yanlış bir şekilde imha etme emri verilmesi, aile içi şiddet durumlarına müdahale ve bu duruma özgü diğer olası ihlaller ile ilgili olabilir. Ayrıca, örneğin bir salgın sırasında sağlık çalışanlarının olası bir hatalı uygulaması durumunda, hukuki, idari veya cezai sorumluluklarını değerlendirmek için tıbbi işlemin yapıldığı sırada mevcut olan bilimsel bilgileri dikkate alma ve olağanüstü durumla ilgili bilgilerdeki gelişimin yeterli bir şekilde anlaşılmasını sağlama ihtiyacına da dikkat edilmelidir²⁶.
42. Savcılık hizmetleri ve savcılar, öncelikli davalarda nasıl ilerleyeceklerini görüşmek üzere, kapasitelerinin ve faaliyetlerinin azaldığı dönemde mahkemelerle faydalı bir diyaloga yaklaşma ve girme olanaklarını araştırmalıdır. Salgın gibi olağanüstü durumların ardından mahkemeler normal faaliyetlerine döndüğünde birikmiş davaların ele alınabilmesi için savcılık hizmetlerinde de belli bir esnekliğe ihtiyaç duyulmaktadır ve bu iş yükünden mümkün olan en kısa sürede kurtulmaya erken bir aşamada çaba gösterilmelidir.

²⁵ Bkz. Bakanlar Komitesi'nin ceza hukuku alanında arabuluculuğa ilişkin üye devletlere yönelik R (99) 19 No.lu Tavsiye Kararı (15 Eylül 1999) ve 27 Kasım 2018 tarihinde Uluslararası Savcılar Birliği tarafından savcılar için hazırlanan mağdur ve suçlu arasındaki arabuluculuğa ilişkin ilkeler. Ayrıca bkz. medeni hukuk alanında arabuluculuğa ilişkin CM/Rec(2002) 10 No.lu Tavsiye Kararı ve 14 Haziran 2019 tarihinde Avrupa Adaletinin Etkinliği Komisyonu (CEPEJ) tarafından kabul edilen Arabuluculuk Mevzuatı Avrupa El Kitabı (CEPEJ (2019) 9).

²⁶ Bkz. UN CTED. COVID-19 salgınının terörizm, terörle mücadele ve şiddet içeren aşırılıkla mücadele üzerindeki etkisi, Haziran 2020 (<https://www.un.org/sc/ctc/wp-content/uploads/2020/06/CTEDPaper%E2%80%93The-impact-of-the-COVID-19-pandemic-on-counter-terrorism-and-counter-violent-extremism.pdf>); INTERPOL. Global Lanscape on COVID-19 Cyberthreat; FATF. COVID-19 ile ilgili Kara Para Aklama ve Terörün Finansmanı Riskleri ve Politik Tepkiler. Paris, Mayıs 2020 (<http://www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/documents/covid-19-ml-tf.html>); INTERPOL. COVID-19: Sahte İlaçların Küresel Tehdidi, Mayıs 2020; MONEYVAL Raporu: COVID-19 Krizi Sırasında MONEYVAL'ın Yetki Alanlarında Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı Trendleri, 2 Eylül 2020.

43. Mahkeme kararlarının temyiz edilmesi süreci, elektronik iletişim ve dava yönetimi araçlarının uygulanması yoluyla daha da rasyonel hale getirilebilir ve hızlandırılabilir.
44. Uygun olduğu hallerde savcılık hizmetleri, mahkeme kararlarının uygulanmasını denetlerken ya da bu denetime katılırken, bir salgın durumunda ceza infaz kurumlarında aşırı kalabalıklaşmayı ve hastalığın yayılmasını önlemek için, mümkün olan her durumda, hapis dışı tedbirleri kullanma veya hapis cezalarının azaltılması olanağını dikkate almalıdır.
45. Ulusal suç politikası çerçevesinde kanuna saygı gösterilmesini sağlamak ve uygun olduğu hallerde yasanın uygulamasını bölgesel ve yerel önceliklere göre uyarlamak–örneğin, kapanma konusunda kolluk kuvvetlerinin ve sağlık personelinin yasal emirlerine itaatsizliğin hastalığın yayılmasına yol açabileceği durumlarda – savcılık hizmetlerinin gündeminde üst sırada yer almalıdır.
46. Salgın gibi olağanüstü durumlarda sokağa çıkmak yasakları, kapanma ve konaklama tedbirleri; çocuklar, cinsiyete dayalı şiddet ve insan ticareti mağdurları ve diğerleri gibi savunmasız gruplar için büyük riskleri de beraberinde getirebilir; bu da, onların şiddete ve istismara tanık olmalarını ve maruz kalmalarını kolaylaştırabilir. Hareketliliğin kısıtlanması ve fiziksel mesafe tedbirlerinin uygulanması, savunmasız gruplara yönelik ayrımcılık ve şiddet için bir kılıf işlevi görebilir. Bu bağlamda, savcılık hizmetleri ve savcılar bu tür vakaları mümkün olduğunca etkili bir şekilde önlemeye ve çözüme kavuşturmaya yönelik tedbirler almalıdır. Örneğin, aile içi şiddet mağdurları ve diğer savunmasız kişiler de dâhil olmak üzere mağdurların hukuk yollarına sürekli erişimini sağlamak için, şikâyetlerini salgın gibi olağanüstü durumlar sırasında da sonrasında da almaya ve işleme koymaya devam edilmeli ve gerekirse mağdurların şikâyetlerini sunmaları için yenilikçi yöntemler getirilmelidir.
47. Savcıların ceza hukuku alanı dışında görev yaptıkları üye devletlerde, bu Bölüm A'nın sonuçları ve tavsiyeleri, gerekli değişiklikler yapılması kaydıyla (*mutatis mutandis*), aşağıda Bölüm B'de belirtilen savcılık faaliyetlerine de uygulanabilir.

B. Savcılık hizmetlerinin ve savcıların ceza hukuku alanı dışındaki görevlerini yürütmesi

48. CCPE, bazı üye devletlerde savcıların ceza hukuku alanı dışında geniş yetkilere sahip olması, bazılarında ise bu tür yetkilere sahip olmaması nedeniyle üye devletler arasında önemli farklılıklar olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle, aşağıdaki paragrafların yalnızca ilk grup devletler için geçerli olabileceği unutulmamalıdır.
49. Bu bağlamda ve ulusal yasal çerçeveye bağlı olarak, savcılık hizmetleri, ceza hukuku alanında olduğu gibi ceza hukuku alanı dışında da (örneğin, medeni hukuk ve idare hukuku alanında) alınan olağanüstü hal tedbirlerinin gerekliliğini, orantılılığını ve yeterliliğini de denetleyebilir. Bu, ceza hukuku alanı dışında savcılık hizmetlerinin önemli bir faaliyetidir ve tüm toplumun sağlığı da dâhil olmak üzere özellikle insan hak ve özgürlüklerinin korunmasına odaklanmalıdır.

50. Dolayısıyla, uygulanabilir olduğu hallerde ve ulusal yasal çerçeveye bağlı olarak, tüm kısıtlayıcı tedbirlerin uluslararası insan hakları standartları ve yükümlülüklerine uygun olarak alınmasını ve demokratik bir toplumda gerektiğinde bu haklara yapılacak herhangi bir müdahalenin hem zaman hem de kapsam açısından koşullarla orantılı ve sınırlı olmasını sağlamak çok önemlidir. Bu tedbirlerin uygulanması ayrımcı olmamalıdır²⁷. Bu hedefleri sağlamak için savcılık hizmetleri, uygun olduğu hallerde ve tercihen yeni kısıtlayıcı tedbirlerin alınmasından önce sivil toplum temsilcileriyle (sivil toplum kuruluşları, vakıflar, hayır kurumları, meslek birlikleri vb.) istişare edebilir.
51. Savcılık hizmetleri, özellikle olağanüstü durumlarda, savcılık faaliyetlerini yürütürken her türlü usulsüz etkiyi önlemek için yeterli tedbirleri almalıdır. Ayrıca, özellikle insan hakları savunucularına ve gazetecilere karşı ayrımcılık dâhil olmak üzere her türlü ayrımcılıktan kaçınmalı ve bu kişilerin yaptıkları iş nedeniyle orantısız muamele veya cezaya maruz kalmamalarını sağlamalıdır.
52. COVID-19 bulaşan kişilerin kimlerle temas kurduğunu, belirtilerini veya uygulanan karantina önlemlerine uyup uymadıklarını izlemek için hâlihazırda modern teknoloji kullanılmaktadır. Bu hedeflere ulaşmak için, cep telefonu uygulamalarının yanı sıra telekomünikasyon hizmet sağlayıcılarından alınan trafik ve konum verileri kullanılmaktadır. Yetkileri dâhilinde ve uygun olduğu hallerde savcılık hizmetleri ve savcılar, istenen amaca ulaşmak için **özel hayatın gizliliği (mahremiyet) hakkına** her türlü müdahalenin sırf gerekenle sınırlı olmasını ve bu hakkın gerektiğinde kısıtlanarak uygulanabilmesini sağlamak için bu süreci AİHS ilkelerine ve ilgili iç mevzuata uygun olarak denetlemelidir.
53. Kişisel veriler yürürlükteki yasalara uygun olarak ve yetkili veri koruma makamları tarafından kontrol edilerek işlenmelidir. Bu tür verilerin her türlü kullanımı, genel bir kural olarak, ilgili kişinin rızasına tabi olmalı veya kişi en azından böyle bir kullanımdan bilahare haberdar edilmelidir. Toplanan kişisel veriler, bilgisayar korsanlarının veya kendilerine erişmemesi gereken diğer kişilerin amaç dışı kullanımına karşı korunmalıdır. Bireyler, alınan önlemlerin ardındaki nedenler ve süreleri hakkında bilgilendirilmeli ve verilerin olası bir amaç dışı kullanımına karşı kendilerini savunabilmelidir. Bu şekilde toplanan kişisel verilerin kullanımı, ilgili kişilerin idari veya cezai sorumluluklarını değerlendirmek için değil, öncelikle COVID-19'un yayılmasını önlemeye hizmet etmelidir. Savcılık hizmetlerinin yetkili birimleri veya uzmanları, uygun olduğu hallerde, bu süreci AİHS ilkelerine ve diğer ilgili uluslararası ve ulusal hükümlere uygun olarak denetleyebilir.
54. Uygulanan karantina tedbirlerine uyulması, daha katı diğer kısıtlayıcı tedbirlerin uygulanmasına göre öncelikli olmalıdır. Olası ihlallere yönelik yaptırımlar, işlenen eylemlerle orantılı olmalıdır. Bu tür eylemlerin aşırı derecede cezalandırılmasından ve halkın hukukun üstünlüğüne olan güvenini zedelemekten kaçınmak için, gerektiğinde

²⁷ OHCHR, COVID-19: Devletler, insan haklarını kısıtlamak için olağanüstü hal tedbirlerini kötüye kullanmamalıdır - BM uzmanları: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25722> .

davalar, özellikle faillerin yetkililerle işbirliğine yanaşması halinde, uzlaşma yoluyla çözüme kavuşturulmalıdır. Kısıtlayıcı tedbirler uygulanırken azınlıklara, marjinal gruplara, insan hakları savunucularına veya gazetecilere karşı ayrımcılık yapılmamalıdır. Savcılık hizmetleri, yetkileri dâhilinde ve uygulanabildiği hallerde, bu süreci AİHS ilkelerine ve diğer ilgili uluslararası ve ulusal hükümlere uygun olarak denetlemelidir.

55. Olağanüstü durumların etkisi genellikle kısıtlayıcı tedbirlerin kaldırılmasından uzun zaman sonra da hissedilir. Bu tedbirler kaldırıldıktan sonra dahi insanlar, bir salgın durumunda olduğu gibi, karantinede veya başka tür bir sosyal tecritte kalmaya devam etmek zorunda kalabilir. Bu durum; özellikle azınlık grup mensupları, yoksulluk riski altındaki kişiler, yaşlılar, engelliler, bakımevlerinde yaşayanlar veya salgından en çok zarar gören diğer kişiler, göçmenler, mülteciler, aile içi istismar ve cinsel şiddet riski altında olan kadınlar ve çocuklar, nefret söylemi ve insan ticareti mağdurları gibi salgından orantısız olarak etkilenen savunmasız gruplar için daha çok geçerlidir. Bu savunmasız grupların tecride değil korunmaya ihtiyacı vardır. Uygulanabilir olduğu durumlarda savcılık hizmetleri ve savcılar; bu grupların korunmasını tam olarak sağlamalı, onlara kanun önünde eşitlik ilkesini ve ayrımcılık yasağını gözeterek muamele etmeli ve insanlık onurları ve haklarına saygı gösterilmesini sağlamalıdır.

IV. Olağanüstü durumlar karşısında savcılık hizmetlerinin ve savcılarının mevcut, yeni veya genişletilmiş işlevleri

56. Bir salgın döneminde, uygun ve uygulanabilir olduğu durumlarda savcılık hizmetlerinin ve savcılarının mevcut işlevleri genişletilebilir. Bu bağlamda onlara yeni işlevler de tanınabilir. Üye devletlerdeki farklı hukuk sistemleri, bu tür yeni veya genişletilmiş işlev olasılığını farklı şekilde düzenlemektedir. Buna göre, bazı üye devletlerde savcılığın müdahaleleri önceden belirlenen sınırların ötesine geçebilir. Bu gibi koşullarda insanları daha iyi korumak için savcılık hizmetlerine ve savcılara tanınan genişletilmiş işlevlerin nasıl uygulanabileceğine dair farklı örnekler bulunmaktadır.

57. Aşağıdaki paragraflarda, üye devletlerin bu Görüş'ün hazırlanması için düzenlenen ankete verdikleri yanıtlarda yer alan örneklerle atıfta bulunmaktadır. Bu örnekler şunları içerir:

- Gıda maddeleri, hijyen ürünleri ve temel ilaç ve malzemelerde yapılan vurgunlara ilişkin soruşturmaların yanı sıra enfeksiyonun yayılması veya tıbbi tedavisiyle ilgili cezai sorumluluk²⁸;
- Savcılıklar, COVID-19 vakalarının tespit edildiği yaşlı bakım evlerinde, hastalığın daha fazla yayılmasını önlemek için alınan tedbirleri kontrol etmek amacıyla denetimler düzenlemektedir²⁹;

²⁸ İtalya.

²⁹ Bulgaristan ve İspanya. Haziran 2020'nin başında, İspanyol Cumhuriyet Savcılığı, COVID-19 sorunlarıyla ilgili olarak yaşlılara yönelik yaklaşık 200 huzurevini soruşturdu.

- Bir sağlık önlemi olarak sokağa çıkma yasağına uymamak, birçok ülkede suç sayılmaktadır ve savcılık, bu tür vakaları kovuşturmak için genişletilmiş bir yetkiye sahiptir. Genel olarak olağanüstü hal tedbirlerinin uygulanması savcılıkların denetimine tabidir³⁰;
- Savcılık hizmetlerinin yetkileri göz önüne alındığında, önleyici tedbirler ve bildirilen olayların hızlı ve etkili bir şekilde ele alınması, aile içi şiddetle mücadelede önemli araçlardır ve bu konu salgın bağlamında özel bir özen gerektirir³¹;
- Savcılık hizmetleri; gözaltı yerlerinde, mahkeme salonlarında, sanıkların ve savunmasız grupların haklarını ihlal etmeden, savcıların ve hâkimlerin makamlarında aşırı kalabalıklaşmayı önlemek için uygun tedbirleri almıştır. Genel olarak bireylerin ve özelde savunmasız hassas grupların özellikle olası şiddetli ayrımcılığa karşı korunması için gerekli tedbirleri uygular. Zamanaşımına uğrama tehlikesi olan veya geçici olarak tutuklu sanıkların bulunduğu bazı davaların öncelik sırasına göre kovuşturulması için talimatlar verir. Çok sayıda dosyanın birikmesi nedeniyle önemli vakaların herhangi bir şekilde “kapanması” ihtimali yoktur. Koronavirüs nedeniyle ortaya çıkan sorunlar, adaletle ilgili tüm katılımcılar (savcılar, hâkimler, sekreterler, avukatlar) tarafından büyük bir çabayla ařılmalıdır³².

58. Birçok üye devlette, savcılık hizmetleri ve savcılar genel olarak medyayla daha yakın etkileşim içinde olmak ve çalışmalarını salgın bağlamında açıklamak zorundadır. Bazı durumlarda, olağanüstü dönemlere özgü daha ağır yaptırımlar ve verilen cezalar konusunda halkı bilgilendirmek zorundadırlar³³. Bu bağlamda, basın özgürlüğü ve ifade özgürlüğü üzerindeki olası kısıtlamaların anlaşılır bir şekilde formüle edilmesini sağlamak önemlidir, yoksa “yanlış bilgilendirme” ile mücadele önlemleri her türlü eleştiriye de haksız olarak uygulanabilir. Aynı zamanda ve salgına rağmen savcılar, medyaya sağlanan bilgilerin soruşturma ve kovuşturmanın bütünlüğüne veya soruşturmaların amacına zarar vermemesini sağlamaya çalışmalıdır. Bu bilgiler, üçüncü şahısların haklarını ihlal etmemeli, soruşturma veya kovuşturmaya dâhil olanları etkilememelidir. Ayrıca, yasal işlemlerin sonucunu da etkilememelidir³⁴.

59. Savcılık hizmetleri ve savcılar, kapanma/sokağa çıkma yasağı ve kamusal alanların kapatılması gibi olağanüstü hal tedbirleri ile diğer ilgili kısıtlayıcı tedbirlerin uygulanması sırasında insan hak ve özgürlüklerine saygı gösterilmesini sağlamaya çalışmalıdır.

60. Bu nedenle, olağanüstü hal tedbirlerinin uygulanması adil ve insani bir şekilde gerçekleştirilmeli ve uygulanan cezalar işlenen suçla orantılı olmalı ve kanunla belirlenmelidir.

³⁰ Kuzey Makedonya.

³¹ Slovakya.

³² Yunanistan.

³³ Belçika.

³⁴ Bkz. CCPE'nin “Savcılar ile medya arasındaki ilişkiler”e ilişkin 8 (2013) sayılı Görüş’ü, 23. paragraf.

61. Savcılıklar hizmetlerinden, karantina veya kapanma alanlarının oluşturulması sürecini izlemeleri istenebilir. Uygulanabilir olduğu hallerde, savcılık hizmetleri, karantina veya kapanmada tutulan kişilere, kanunlar ve karantina amaçlı bilimsel deliller çerçevesinde zorunlu olarak getirilen sınırlamalar dışında, özgür kişiler olarak muamele edilmesini sağlamalıdır. Bu kişilere tutuklularmış gibi bakılmamalı veya muamele edilmemelidir.
62. Karantina veya kapanmada tutulan kişiler; karantina veya kapanma nedenleri hakkında bilgi edinme de dâhil olmak üzere, kötü muameleye karşı temel güvencelerden yararlanmaya devam edebilmeli, bağımsız tıbbi hizmete erişim hakkına, hukuki yardım alma hakkına ve üçüncü şahıslara statülerine ve durumlarına uygun olarak neden karantina veya kapanmaya alındıklarının bildirilmesini sağlama hakkına sahip olmalıdır. Aileleri ve arkadaşlarıyla uygun yollarla iletişim kurabilmeli ve topluma döndükten sonra da hiçbir şekilde kenara itilmemeli veya ayrımcılığa maruz kalmamalıdır.

V. Savcılık hizmetlerinin ve savcılarının olağanüstü durumlarda karşılaştığı zorlukların aşılması

63. Özellikle salgın gibi olağanüstü durumlarda savcılık hizmetleri ve savcılar, insan haklarına ve temel özgürlüklere sıkı bir şekilde saygı göstererek ve mevcut standartların altına düşmeden kanunları uygulamalıdır. Bu gibi durumlarda savcılar, kendilerine her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulduğu için en büyük sorumluluğu ve görevi üstlenirler.
64. Bir salgın, ekonomik faaliyetlerdeki azalma nedeniyle işsizlik ve gelir kaybının yanı sıra olumsuz kalıcı psikolojik etkileri de beraberinde getirir. Aile içi şiddet, ırkçılık, hoşgörüsüzlük ve özellikle tıbbi personel ile sağlık personeline yönelik şiddet vakaları artabilir. Sonuç olarak, hem savunmasız hassas kişilere hem de mülkiyete karşı işlenen suçlarda artış olabileceği için, savcılık hizmetleri kimi zaman bazı zorluklar yaşayabilir.
65. Diğer olası zorluklar, savcılık hizmetlerine tahsis edilen bütçedeki kesintilerden kaynaklanır, çünkü salgının korkunç ekonomik sonuçları vardır ve savcılarının, savcılık personelinin ve bunların aileleri ile yargılamanın taraflarının salgının neden olduğu risklere karşı yeterli şekilde korunması epey külfetli bir iştir.
66. Ayrıca, hastalığın cezaevlerinde ve nezarethanelerde yayılma riski de bulunmaktadır. Bu durum; cezaevi personelinin, mahkûmları, tutukluları ve bunların ailelerini salgından koruma ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Uygulanabilir olduğu durumlarda, tutukluların ve hükümlülerin haklarının korunması için savcılık hizmetleri tarafından gerekli tüm tedbirler alınmalıdır.
67. Bir salgının etkisini en aza indirmek için savcılar, savunmasız hassas kişilere karşı işlenen suçları acilen ve etkili bir şekilde ele almalıdır. Savcılar, diğer tüm suçlarla ilgilenirken de faaliyetlerini aksatmadan zamanında sürdürmelidir. Gerekirse sınırları ve şartları önceden kanunla belirlenmiş olmak kaydıyla acil olmayan soruşturmalar ertelenebilir.

68. Halk sağlığı tedbirlerinin uygulanmasından kaynaklanan ihlaller soruşturulurken, insan haklarının korunması ile halkın ve belirli kişilerin sağlığının korunması arasındaki denge s¼rekli g¼zetilmelidir.
69. Savcıların olađan¼st¼ durumlarda karşılaştıkları zorluklar ciddi ve karmaşık olduğundan, bu zorlukların ¼stesinden gelmek için savcılık hizmetleri, adalet idaresi organları ve yargılamanın tarafları arasında işbirliğine ¼zellikle ihtiyaç duyulmaktadır.
70. Olağan d¼nemlere kıyasla olađan¼st¼ durumlarda, savcıların bağımsızlığına zarar verebilecek hukuka aykırı m¼dahale riskleri artabilir. Bu bağlamda, savcılarının ve savcılık hizmetlerinin i ve dış bağımsızlığını veya ¼zerkliđini korumak için, h¼k¼metler ve diğer devlet yetkilerinin yanı sıra medya, yargılamanın tarafları ve sivil toplum da savcılık faaliyetlerine gereksiz yere m¼dahale etmeme sorumluluğunu ¼stlenmelidir.
71. Savcılarının çalışmalarının değerlendirilmesiyle ilgili olarak, olađan¼st¼ bir durumun sonucu olarak çalışma koşullarında meydana gelen herhangi bir bozulma ve iş y¼k¼nde herhangi bir artış gerektiği gibi dikkate alınmalıdır.
72. Savcılarını, savcılık personelini, yargılamanın taraflarını, tutuklularını ve mahk¼mlarını bir salgından korumak amacıyla, savcılık hizmetlerinin y¼r¼t¼ld¼đ¼ binalarda, ¼rneđin savcılar ve savcılık personeli için vardiyalar d¼zenlemek suretiyle, g¼venliklerini sağlamak için t¼m fiziksel ¼nlemler alınmalı, cezaevleri ve nezarethanelerde gerekli t¼m temizlik ve sıhhi malzemeler sağlanmalıdır.
73. Ayrıca, y¼z y¼ze iletişim yerine, teknolojik altyapıyı geliştirmek suretiyle etkin uzaktan çalışma, telekonferans ve video konferans sistemleri sağlanmalıdır.
74. Olađan¼st¼ durumlarda faaliyetlerinin ¼nemli ¼l¼de etkilenmemesi ve gerekli t¼m araçlarla ve istenilen standartlara g¼re donatılmalarını sağlamak için savcılık hizmetlerine uygun bir b¼tenin tahsisi b¼y¼k ¼nem arz etmektedir.
75. Savcılar, olađan¼st¼ durumlarda bile mesleki etik standartlarını d¼ř¼rerek veya sınırlandırarak taviz vermemeli ve bu standartları koruyarak zorlukların ¼stesinden gelmeleri gerektiğinin bilincinde olmalıdır.
76. Savcılarının ve savcılık personelinin sadece yeni çalışma şekilleri ve şartlarına uyum sağlamaları için değil, aynı zamanda salgın gibi olađan¼st¼ durumlarda kendilerini yeterince korumaları için eğitim faaliyetlerinin etkin bir şekilde geliştirilmesi ve bu konuda her t¼rl¼ uzman desteğinin sağlanması gerekmektedir.
77. Savcılık hizmetleri, ulusal sağlık yetkilileriyle s¼rekli temas halinde olmalı ve alınması gereken tedbir ve ¼nlemleri periyodik olarak değerlendirmelidir.
78. Gerekirse, savcılık hizmetlerinde, mahkemelerde, kolluk birimlerinde, cezaevlerinde ve tutukevlerinde sağlık personeli bulundurulmalıdır. Bu yerlerdeki riskleri en aza

indirmeye yönelik tedbirler uzmanların tavsiyeleri doğrultusunda düzenli olarak değerlendirilmelidir.

79. Olağanüstü bir durum nedeniyle riskler önemli ölçüde artarsa, bu riskleri yönetmek ve muhtemelen bazı faaliyetleri ertelemek için insan haklarına sıkı sıkıya saygı gösterilerek ve sınırlar önceden belirlenerek yasal ve idari düzenlemeler yapılabilir.

V. Salgın sırasında uluslararası işbirliği ve zorluklar

80. Salgın gibi olağanüstü durumlar, uluslararası işbirliğinde son derece ciddi sorunlara yol açmaktadır. Karantina ve kapanma tedbirlerinin savcılık hizmetlerinin kendi ülkeleri içindeki en basit operasyonlarını bile etkilediği dönemde, sınırların kapatılması ve karantina tedbirleri, sınır ötesi işbirliği de dâhil olmak üzere her türlü uluslararası işbirliğini son derece etkilemektedir.
81. Bu işbirliğinin bazı unsurları, salgın gibi olağanüstü durumlarda tamamen sekteye uğrayabilir veya önemli ölçüde gecikebilir: örneğin karşılıklı adli yardım, Avrupa tutuklama emirlerinin uygulanması, suçluların iadesi, ortak soruşturma ekipleri ve kişilerin fiziksel nakilleri ile ilgili diğer tedbirler konularında.
82. COVID-19 salgınının etkisi, özellikle tüm ilgililerin suçla mücadele çabalarını artırma ihtiyacını daha da ivedi kılmıştır.
83. COVID-19 salgınıyla bağlantılı özel tedbirler her üye devlette farklılık gösterdiğinden, farklı devletlerdeki savcılık birimleri daha etkili ve yenilikçi işbirliği biçimleri geliştirmek ve işlevsel verimliliği en üst düzeye çıkarmak için kendi aralarında daha fazla istişarede bulunmalıdır. Uluslararası işbirliği ve koordinasyonu güçlendirmek amacıyla üye devletlerin savcılık hizmetleri, bu gibi durumlar nedeniyle yaptıkları acil durum irtibatlarını önceden açıklamalıdır.
84. COVID-19 salgını sırasında savcılıkların etkin işleyişiyle ilgili yeni protokol ve prosedürleri geliştirmek için iyi uygulamalar belirlenmeli ve kullanılmalıdır. Bunlar; davaları bildirmek için çevrimiçi prosedürler, video konferans, elektronik delillerin veya elektronik araçlarla sunulan delillerin yasal olarak tanınması, elektronik dava dosyalarının ve delil yönetim sistemlerinin oluşturulması, olağanüstü durum düzenlemelerinin kullanılması gibi daha geniş bir teknoloji kullanımını içermelidir. İyi uygulamalar, mağdurların ve tanıkların hazırlık soruşturmalarına-yargılama öncesi işlemlere uzaktan katılımını kolaylaştırmayı da içerebilir. Olağanüstü hal düzenlemeleri bağlamında savcılarının denetimi ve hesap verebilirliği, bu durum süresince sağlanmaya devam edilmelidir.
85. Salgının yazılı dokümanların iletilmesinde yarattığı zorluklar nedeniyle, savcılıklar, karşılıklı hukuki yardım ve iade taleplerinin elektronik posta yoluyla iletilmesini kabul etme ve bunları işleme alma olanağını değerlendirmelidir. Yalnızca yazılı belgeyle başvuruda bulunulması halinde hukuki yardım sağlama zorunluluğu olan devletler, bu

tür gereksinimleri geçici olarak yeniden gözden geçirmeli ve söz konusu yazılı belgeleri alana dek bu başvuruları elektronik kopyalarına göre işleme almaya çalışmalıdır.

86. Kişilerin devletler arasında serbest dolaşımına getirilen mevcut kısıtlamalar nedeniyle savcılıklar, iade edilen kişilerin transit geçiş izin taleplerini e-posta yoluyla kabul etme ve işleme alma olanağını değerlendirmelidir. Bu da, pandemi sırasında ihtiyaç duyulan çalışma süresini ve kaynak miktarını azaltmaya ve başvurulara daha hızlı bir şekilde yanıt vermeye yardımcı olacaktır.
87. İade edilecek kişiler gözaltında tutulduğundan ve nakilleriyle ilgili çok sayıda sorun (teknik, organizasyonel, finansal) bulunduğundan, talep edilen ve transit devletler, bu kişilerin naklini organize etmek amacıyla talepte bulunan devlet tarafından gönderilen görevliler için mevcut karantina kurallarının daha basitleştirilmiş şekillerini uygulayarak onlara yardımcı olmayı düşünmelidir.

VII. Tavsiyeler

Giriş

1. Avrupa Konseyi üyesi devletler tarafından onaylanan uluslararası belgeler uyarınca, olağanüstü hal tedbirlerinin uygulanabilmesi için ilk önce resmî bir olağanüstü hal ilanı yapılmalıdır.
2. Her ne kadar olağanüstü hal ilan etmek için ortak kabul gören yeknesak bir model bulunmasa da ve bu olağanüstü halin gerçek kapsamını ve gerekçesini fiili durum belirleyecek olsa da, olağanüstü hal ilan etmek için gerekli bir ön koşulu da, olağan mevzuat tarafından sağlanan yetkilerin olağanüstü halin üstesinden gelmek için yeterli olmayışı olmalıdır. Bu nedenle, bir olağanüstü halin nihai amacı, devletin olağanüstü halin üstesinden gelmesi ve mümkün olan en kısa sürede normal duruma dönmesi olmalıdır.
3. Salgın gibi olağanüstü durumlarda savcılık hizmetlerinin faaliyet göstermesi gereken yasal çerçeve, üye devletlerce onaylanan AİHS ve ICCPR gibi uluslararası belgelerin yanı sıra anayasal veya diğer ulusal mevzuatla belirlenmiştir. Bu belgelerde, olağanüstü durumlarda uyulması gereken bir dizi koşul tanımlanmaktadır (örneğin, dokunulmaz haklarla veya dokunulmaz hakların korunması için gerekli olan diğer haklarla ilgili olarak).
4. Savcıların hukukun üstünlüğünü teşvik etme ve güçlendirme sorumluluğunun doğasında, savcılar için büyük zorluklar içeren birçok yönü vardır. Bu zorluklar, özellikle olağanüstü durumlarda büyük bir özveri gerektirir.
5. COVID-19 salgını, yüzyılı aşkın bir süredir yaşanan krizlerden farklı olarak küresel çapta bir sağlık krizine – bir halk sağlığı olağanüstü haline – neden olmuştur. Salgınla mücadelede dünyada eşi benzeri görülmemiş olan bu durum, savcılık hizmetleri için de yine eşi benzeri görülmemiş zorluklar ortaya çıkarmıştır.

Tavsiyeler

- 1.** Olağanüstü hal ilan edilecekse ve AİHS'nin 15. maddesi uyarınca AİHS'de veya ICCPR'nin 4. maddesinde belirtilen haklardan bir feragat söz konusu ise, bu feragat yürürlüğe girmeden önce resmî bir açıklama yapılmalıdır.
- 2.** Salgının bir sonucu olarak getirilen kısıtlamalar, yalnızca AİHS tarafından korunan medeni ve siyasi hakları değil, aynı zamanda belirli gruplara karşı ayrımcılığa yol açma riski taşıyan ekonomik, sosyal ve kültürel hakları da etkileyebilir. Bu nedenle, uygulanacak kısıtlamalar; insan hakları yükümlülüklerine saygı göstermeli ve halk sağlığı olağanüstü halinin insan hakları ihlallerine bahane olarak kullanılmamasını ve her şeyden önce insanları korumayı amaçlamasını sağlamalıdır.
- 3.** Olağanüstü durumlarda tedbirlerin alınmasını düzenleyen mevzuat, öncelikle tüm sert çekirdek haklara saygı göstermelidir. Diğer hak ve özgürlükleri etkileyen mevzuat; hukukun üstünlüğü kapsayıcı ilkesine ve gereklilik, yeterlilik, eşitlik ve ayrımcılık yapmama, orantılılık, geçicilik, etkili denetim (parlamento ve yargı), olağanüstü hal mevzuatının öngörülebilirliği ve devlet kurumları arasında sıkı işbirliği ilkelerine dayanmalıdır.
- 4.** Nasıl ki özellikle olağanüstü durumlarda insan haklarının korunması için mahkemeye ve etkili bir hukuk yoluna erişime ilişkin olarak mahkeme sisteminin bütünlüğü, yetkileri, bağımsızlığı ve tarafsızlığı korunmalı ise, savcılığın ve savcılık teşkilatının bütünlüğü de aynı mantık uygulanarak korunmalıdır.
- 5.** Savcılarının, savcılık personelinin ve ailelerinin enfeksiyona karşı güvenliği sağlanırken veya enfekte olanlara gerekli tıbbi tedavi sağlanırken, hem mahkemelerin hem de savcılıkların işleyişi olağanüstü durumun dayattığı koşullara uyum sağlamalıdır; ancak yine de acil davalarla ilgilenebilmeli veya acil kararlar verilebilmelidir. Savcılık hizmetleri, olağanüstü durum nedeniyle ertelenen davaların iş yükünü hafifletmek için gerekli tüm önlemleri erken bir aşamada almalıdır.
- 6.** Avrupa Konseyine üye devletlerin yargı sistemlerinde yeni teknolojilerin geliştirilmesi ve video konferans sistemlerinin aşamalı olarak iyileştirilmesi, tanıkların, bilirkişilerin ve sanıkların dinlenmesini sağlamak için yeni olanaklar yaratmıştır. Bu sistemlerin kullanımıyla ulaşılmak istenen hedef, tüm tarafların katılacağı bir duruşmayı mümkün kılmak ve aynı hak ve güvencelere saygı göstererek uzaktan yargılamanın ve duruşmanın savcılıktaki ve mahkemedeki genel olağan uygulamalara mümkün olduğunca benzer şekilde yapılmasını sağlamak olmalıdır.
- 7.** Savcılık bünyesinde merkezi, bölgesel ve yerel düzeyde kriz müdahale ekipleri oluşturulabileceği gibi, üye devletlerde savcılarının belirli durumlara uyumunu amaçlayan diğer kurumsal müdahaleler de öngörülebilir.
- 8.** Her üye devletteki savcılık sistemine uygun olarak, merkezi düzeydeki savcılık makamı tarafından, özellikle olağanüstü durumlarda hem savcılık içinde hem de dışında işbirliği

mekanizmalarını vurgulayan kılavuz ilkeler yayımlanmalıdır. Yasa ve yönetmeliklerin uygulanmasında yeknesaklık, ilgili devletlerdeki savcılardan ve savcılık hizmetlerinden (veya bürolarından) beklenmelidir.

9. Olağanüstü durumlarda, savcılık hizmetleri tarafından kolluk kuvvetleri, soruşturma ve denetim organları, mahkemeler, sağlık kurumları, kitle iletişim araçları, savcı meslek birlikleri ve diğer sivil toplum kuruluşları gibi kurumlarla da özel işbirliği ve koordinasyon mekanizmaları ve usulleri oluşturulabilir.
10. Uygun olduğu durumlarda, savcılık hizmetleri ve savcılar, olağanüstü hal tedbirlerinin temel insan hak ve özgürlüklerini olması gerekenden daha fazla etkileyip etkilemediğini özellikle izlemelidir; insan haklarına ve temel özgürlüklere tamamıyla saygı göstererek ve mevcut standartlardan taviz vermeden kanunları uygulamalıdır.
11. Ulusal yasal çerçeveye bağlı olarak, savcılık hizmetlerinden, ceza hukuku alanında olduğu gibi ceza hukuku alanı dışında da alınan olağanüstü hal tedbirlerinin gerekliliğini, orantılılığını ve yeterliliğini de denetlemeleri istenebilir.
12. Tüm kısıtlayıcı tedbirler uluslararası insan hakları standartları ve yükümlülüklerine uygun olarak alınmalı ve demokratik bir toplumda gerektiğinde bu haklara yapılacak herhangi bir müdahalenin hem zaman hem de kapsam açısından koşullarla orantılı ve sınırlı olması sağlanmalıdır. Bu tedbirler uygulanırken ayrımcılık yapılmamalıdır.
13. Salgın gibi olağanüstü durumlar, uluslararası işbirliğinde son derece ciddi sorunlara yol açmaktadır. Sınırların kapatılması ve karantina tedbirleri, sınır ötesi işbirliği de dâhil olmak üzere her türlü uluslararası işbirliğini son derece etkilemektedir.
14. Bu tür bir işbirliğinin bazı unsurları, salgın gibi olağanüstü durumlarda tamamen sekteye uğrayabilir veya önemli ölçüde gecikebilir. Savcılıklar, işlevsel verimliliği en üst düzeye çıkarmak amacıyla daha etkili ve yenilikçi işbirliği biçimleri geliştirmek için kendi aralarında daha fazla işbirliğinde bulunmalıdır.
15. Savcılıklar, olağanüstü durumlarda daha basitleştirilmiş prosedürleri uygulama olasılığını göz önünde bulundurmalıdır: örneğin, karşılıklı adli yardım ve iade taleplerinin elektronik posta yoluyla kabul edilmesi ve işleme konulması gibi. Devletler, talepte bulunan devletlerin görevlileri için mevcut karantina kurallarının daha basitleştirilmiş şekillerini uygulayarak yardımcı olmayı düşünmelidir.
16. Salgının yargı sistemleri ve mahkemelerin ve savcılıkların düzenli işleyişi üzerindeki etkileri konusunda üye devletlerce kuşkusuz değerlendirmeler yapılacağını ve bu değerlendirmelerin değerli bilgiler içerebileceğini göz önünde bulunduran CCPE, üye devletlerden, bu Görüş'ün gelecekte güncellenmesinin gerekip gerekmediğine karar vermek için bu değerlendirmelerin sonuçlarını paylaşmalarını talep edebilir.

Bu çeviri, HSK Dış İlişkiler ve Proje Bürosu tarafından yapılmış gayri resmi çeviridir.